

Prohlášení Iniciativy pro vzdělávání a vědu

Hlavním mezinárodním soubojem současnosti není boj o suroviny, ale soutěž o nápady a mozky. V tomto souboji jsou dosud v čele Spojené státy americké, ale v posledních letech vědu a vzdělávání významně podporují další velké země, jako Čína, Indie a Brazílie. Evropská unie jako celek postupně ztrácí své historické pozice. Naše země bohužel ani v evropském srovnání nepatří do první ligy. Podíl hrubého domácího produktu na financování vědy a výzkumu stále nedosahuje ani evropského průměru. Vzhledem k dramatickému nárůstu počtu studentů vysokých škol hrozí pokles kvality jejich vzdělávání a ztráta mezinárodní konkurenceschopnosti našich univerzit. Ve skutečnosti se naše země zápasu o mozky a nápady nejen žádným významným způsobem neúčastní, ale snad si ani neuvědomuje, že se nějaký koná.

Jsme přesvědčeni, že velmi kvalitní systém středního a vysokoškolského vzdělávání, špičkové univerzity a vynikající základní výzkum jsou rozhodujícím předpokladem pro dlouhodobou prosperitu naší vlasti a její civilizační úroveň. Přes veškerý pokrok posledních dvaceti let je zřejmé, že v této klíčové strategické oblasti stále nedošlo k zásadnímu obratu a naše země zaostává za nejdynamičtějšími zeměmi světa. S touto situací se nemůžeme a nesmíme smířit.

Výsledky parlamentních voleb jsou považovány za výraz odhodlání většiny voličů pro změny v řadě důležitých oblastí života naší společnosti. Tato situace vytváří prostor pro dobře promyšlené reformy, které budou přijaty širokou veřejností. Nedávné snahy prosadit reformy v sociální oblasti, ve zdravotnictví a ve vzdělávání a výzkumu nebyly úspěšné zčásti proto, že se neopíraly o sílu argumentů a nebyly promyšleny jejich dlouhodobé důsledky.

Ekonomická krize je nejen důvodem k úsporám, ale měla by být i příležitostí a inspirací k odvážným změnám. Je zřejmé, že koncept ekonomického rozvoje založený na laciné pracovní síle se postupně vyčerpává a je dlouhodobě neudržitelný. Budoucí prosperita je nepředstavitelná bez pokročilých technologií a nových nápadů, a ty jsou zase nemyslitelné bez prvotřídních středních a vysokých škol, vědy a výzkumu. Je zcela zřejmé, že bez kvalitního vzdělávání a vědy nastoupí naše země jednosměrnou cestu na civilizační periferii.

Navrhujeme proto vypracování dlouhodobé strategie pro vzdělávání a vědu. Po zkušenostech uplynulých dvaceti let jsme přesvědčeni, že rozvoj těchto klíčových oblastí nezbytně vyžaduje vizi, která bude daleko přesahovat horizont jednoho volebního období a na které se shodnou rozhodující politické strany a instituce, jež se na vzdělávání a vědě v České republice podílejí. Není nadále možné, aby se základní koncepční představy v tak důležité oblasti měnily po každých parlamentních volbách. Mocensky, shora prosazené „reformy“ bez podpory těch, kterých se týkají, mohou dlouhodobě přinést více škody než užitku. Skvělé učitele a vědce je těžké přilákat a velmi snadné ztratit. I to je jedním z rizik ustavičných nekonceptních „re forem“ vysokých škol, vědy a výzkumu, kdy nejistá budoucnost může ze země vyhnat ty nejlepší badatele, kteří mají kam odejít. Hrozí tak odchod nejen špičkových vědců, vysokoškolských učitelů a lékařů, ale dnes už i nejtalentovanějších studentů.

Jsme přesvědčeni, že důležitou součástí takové dlouhodobé strategie musí být zejména:

1. Zlepšení systému středoškolského a vysokoškolského vzdělávání tak, aby jeho absolventi mohli být úspěšní v globální ekonomice a mezinárodní soutěži na pracovním trhu. Procesu vysokoškolského vzdělávání se musí aktivně účastnit nejlepší vědci naší země.
2. Vytvoření systému financování a řízení vysokého školství, vědy a výzkumu tak, aby podporoval kvalitu a zdůrazňoval zodpovědnost formou kvalifikovaného hodnocení dosažených výsledků.

3. Změnu systému státní správy v oblasti školství a vědy tak, aby účinně napomáhal rozvoji těchto oblastí, podporoval spolupráci vysokých škol a všech typů dalších vědeckých pracovišť a prosazoval vysokou kvalitu.

Považujeme za velmi pozitivní, že stále více absolventů středních škol pokračuje ve studiu na některém typu vysoké školy. To se však nesmí dít za cenu snižování kvality vysokých škol. K zabránění obecné inflace univerzitního vzdělávání je nutná diferenciací mezi jednotlivými úrovněmi vysokoškolského vzdělávání, a rozdělení vysokých škol na „učící“ a „výzkumné“ s rozdílným způsobem financování. Zvyšování podílu vysokoškolsky vzdělaných občanů při zachování nebo lépe zlepšování kvality vysokých škol lze jen těžko dosáhnout bez spolufinancování vzdělávání studenty. Současně je třeba vytvořit podmínky pro rovné šance při přístupu ke vzdělávání.

Uvědomujeme si, že učitelé a vědci pracují za peníze daňových poplatníků a stát má proto právo i povinnost dohlížet na to, aby byly prostředky vynaloženy účelně. K tomu by měla sloužit pravidelná, z významné části mezinárodní hodnocení všech typů vědeckých pracovišť, založená na objektivních vědeckých výstupech a inspirovaná nejlepšími příklady z vyspělých zemí. Dobře odborně srovnávat přitom lze pracoviště příbuzných vědeckých oborů. Teprve na základě takového hodnocení pak lze odpovědně rozhodovat, kterým pracovištěm přidat a kterým naopak ubrat prostředky k výzkumu, nebo je dokonce úplně uzavřít. Zásadou by přitom mělo být, že podporu si zaslouží instituce, které svými výsledky naplňují přísné mezinárodní standardy v oblasti vědy a vzdělávání, bez ohledu na to, kdo je jejich zřizovatelem.

Věda se nejlépe rozvíjí v konkurenčním prostředí různých typů vědeckých pracovišť a modelů financování. Je proto třeba harmonizovat spolužití základního a aplikovaného výzkumu tak, aby se rozvíjely oba současně, a ne jeden na úkor druhého. Stejně tak je životně důležitá spolupráce výzkumných univerzit a Akademie věd jako partnerů, a ne jako protivníků. Je nutné nestavět uměle základní výzkum proti aplikovanému a univerzity proti Akademii věd, ale zaměřit se na řešení skutečných problémů ve vědě a vzdělávání.

Jsmo přesvědčeni, že tradice vzdělanosti a tvůrčího myšlení v naší zemi nás zavazuje k tomu, abychom si kladli velké cíle. Dlouhodobá strategie pro vzdělávání a vědu musí mít ambici přivést Českou republiku mezi vědecky a technologicky nejdynamičtější země Evropy. Podepsaní nabízejí pro vypracování takové strategie svoje síly a zkušenosti.

V Praze 26. srpna 2010

Prof. RNDr. **Jiří Bičák**, DrSc., Dr.h.c.; teoretický fyzik
 Prof. RNDr. **Martin Černožorský**, CSc.; fyzik
 Prof. MUDr. **Milan Elleder**, DrSc.; patolog
 Prof. RNDr. **Libor Grubhoff**, CSc.; biochemik
 RNDr. **Jiří Grygar**, CSc.; astrofyzik
 Prof. PhDr. **Eva Hajičová**, DrSc.; lingvistka
 Prof. Ing. **Václav Havlíček**, CSc.; elektroinženýr
 Prof. PhDr. **Ivan Hlaváček**, CSc.; historik
 Prof. RNDr. **Pavel Hobza**, DrSc.; chemik
 Prof. JUDr. **Pavel Holländer**, DrSc.; právník
 Prof. RNDr. **Antonín Holý**, DrSc., Dr.h.c. mult.; organický chemik
 Doc. Mgr. **Pavel Jungwirth**, DSc.; chemik
 Prof. **Tomáš Jungwirth**, Ph.D.; fyzik
 Prof. MUDr. **Josef Kautzner**, CSc.; kardiolog

Prof. MUDr. **Pavel Klener**, DrSc.; lékař
Doc. RNDr. **Jan Konvalinka**, CSc.; biochemik
Prof. RNDr. **Julius Lukeš**, CSc.; molekulární biolog
Prof. MUDr. **Pavel Martásek**, DrSc.; lékař
Doc. RNDr. **Karel Oliva**, Dr.; jazykovědec
Prof. RNDr. **Emil Paleček**, DrSc.; biochemik
Prof. RNDr. **Jan Peřina**, DrSc.; kvantový optik
Prof. ThDr. **Petr Pokorný**, DrSc., Dr.h.c.; historik – biblista
Prof. RNDr. **Jan Svoboda**, DrSc.; molekulární biolog
Prof. MUDr. **Aleksi Šedo**, DrSc.; buněčný biolog
Prof. PhDr. **František Šmahel**, DrSc.; historik
Prof. RNDr. **Jiří Šponer**, DrSc.; molekulární biofyzik
Prof. RNDr. **Petr Volf**, CSc.; parazitolog
Prof. MUDr. **Vladimír Vonka**, DrSc., virolog

Kontaktní elektronické adresy:

Jiří Grygar: grygar@fzu.cz

Pavel Hobza: pavel.hobza@uochb.cas.cz

Pavel Jungwirth: pavel.jungwirth@uochb.cas.cz

Pavel Klener: pavel.klener@ruk.cuni.cz

Jan Konvalinka: konval@uochb.cas.cz
